

Motion till riksdagen 2025/26:3528

av **Ulrika Westerlund m.fl. (MP)**

Förbud mot omvändelseförsök

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att som tillägg till den föreslagna kommande lagstiftningen gällande psykiskt våld också införa ett mer explicit förbud mot omvändelseförsök i lagstiftningen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Under de senaste åren har problemet med omvändelseförsök av hbtqi-personer uppmärksamrats allt mer och bland riksdagens partier råder närmast total samsyn kring vikten av att få på plats ett förbud. I Tidöavtalet från hösten 2022 nämns förbud mot omvändelseförsök som något som regeringen och samarbetspartiet kommit överens om att genomföra, vilket Miljöpartiet uppmärksammade också i en motion från 2024. Redan 2020 fick också Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MUCF, i uppdrag av den dåvarande regeringen där Miljöpartiet ingick att utreda förekomsten av omvändelseförsök i Sverige. MUCF kunde sedan i sin rapport 2022 konstatera att omvändelseförsök är något som förekommer i inte obetydlig omfattning. 2022 fick också en redan arbetande utredning i uppdrag att utreda vilket straffansvar som i dag finns när det gäller så kallade omvändelseförsök av hbtqi-personer samt även om det straffrättsliga skyddet borde förstärkas.

Utredningen presenterades sommaren 2023 och föreslog då att omvändelseförsök inte skulle kriminaliseras. Detta bland annat eftersom utredningen menade att de allvarligaste förekommande påverkansmedlen redan utgör brott, exempelvis om hbtqi-personer utsätts för påverkan genom handlingar som utgör olaga tvång, misshandel, olaga frihetsberövande, olaga hot, äktenskapstvång, ofredande, förtal, förolämpning eller hets mot folkgrupp. Utredningen ifrågasatte också om en straffsanktion skulle utgöra ett effektivt medel för att motverka beteendet.

Utredningens förslag möttes av stark kritik av flera organisationer inom hbtqi-rörelsen, bland andra RFSL Ungdom som i en rapport sommaren 2024 pekade på vikten av att en lagstiftning kommer på plats.

Nyligen presenterade regeringen en proposition där andra kränkande handlingar riktade mot människors, framförallt ungas, sexualitet och kroppsliga integritet föreslås förbjudas. Det handlar om så kallade oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsgrepp, vilka utgör allvarliga kränkningar av barn och ungas rätt till integritet och privatliv. Miljöpartiet välkomnar dessa föreslagna lagändringar som ett led i arbetet med att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Att straffansvar fastställs för dessa företeelser kan bidra till att bekämpa de skadliga och begränsande normer som de upprätthåller. Därför beklagar vi att regeringen inte samtidigt tog tillfället i akt att införa ett särskilt förbud mot omvändelseförsök.

I regering tog Miljöpartiet flera steg för att stärka arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Vi införde en straffskärpningsgrund för hedersbrott och gjorde det möjligt att bättre skydda barn från att föras ut ur landet för att exempelvis ingå barnäktenskap. Vi inrättade ett nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck samt medverkade till införandet av hedersförtryck som ett särskilt brott sedan den första juni i år. Men även om mycket gjorts finns det mycket mer kvar att göra, och detta gäller också förbud mot omvändelseförsök.

Enligt regeringen väljer man att inte föreslå en kriminalisering av omvändelseförsök på grund av att frågan bereds inom Regeringskansliet genom förslaget att införa en särskild straffbestämmelse för psykiskt våld.¹ Regeringen menar att omvändelseförsök under hot eller tvång ska kunna omfattas av den föreslagna bestämmelsen.

Miljöpartiet ser risker med att omvändelseförsök enbart skulle falla under straffbestämmelsen psykiskt våld. Vår främsta oro är att regleringen inte blir tillräckligt träffsäker och att vissa former av omvändelseförsök faller utanför bestämmelsen. För att effektivt kunna lagföra personer som begår handlingar som utgör omvändelseförsök krävs att det specifika omvändelsebrottet är kriminaliserat. I förarbetena till den föreslagna nya lagstiftningen finns också en bristande tydlighet när det gäller omvändelseförsök som sker i syfte att förändra någons könsidentitet eller könsuttryck. Vi vill påpeka vikten av att förbudet mot omvändelseförsök ska gälla alla hbtqi-personer.

Vi delar inte heller utredningens (SOU 2023:37) bedömning om att en kriminalisering av omvändelseförsök inte behövs eftersom de allvarligaste formerna av omvändelseförsök redan är kriminaliserade genom till exempel misshandel och olaga tvång. Precis som när det gäller hedersbrott finns det även när det gäller omvändelseförsök en poäng med att inte enbart de enskilda handlingar som brottet består av är kriminaliserade utan även själva syftet med handlingarna, vilket i detta fall innebär att neka en person hans sexuella och kroppsliga självbestämmande. Dessutom kan själva förekomsten av ett omvändelsebrott få normerande effekt och signalera hur allvarligt lagstiftaren ser på påtvingade försök att förändra eller undertrycka en persons sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Ett omvändelsebrott skulle också kunna bidra till ökad kännedom om att omvändelseförsök är en oacceptabel och kränkande gärning.

Detta påtalar även RFSL i en aktuell debattartikel.² RFSL klargör till att börja med det omfattande problemet med omvändelseförsök – nästan var femte ung hbtq-person i Sverige har utsatts, om alla former av omvändelseförsök inräknas. FN jämför dessa försök med tortyr, och forskning visar att de kan leda till depression, posttraumatiskt

¹ <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2025/05/en-sarskild-straffbestammelse-for-psykiskt-vald/>.

² <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/JbjwER/gor-omvandelseforsok-olagligt-omfatta-alla-hbtq-personer>.

stressyndrom och självmordstankar. Omvändelseförsök kan ske i många olika former – från religiösa praktiker, tvångsäktenskap och exorcism till mer subtila men pressande samtal som syftar till att förändra eller dölja en persons identitet. RFSL framhåller att nuvarande lagstiftning inte täcker alla uttryck av omvändelseförsök och att det därför behövs en tydlig och skärpt lagstiftning. Enligt RFSL måste ett förbud omfatta försök att förändra såväl sexuell läggning som könsidentitet och könsuttryck, även när det handlar om enskilda och isolerade händelser.

I sitt remissyttrande gällande förslaget om psykiskt våld skriver RFSL bland annat: ”Det föreslagna brottet utelämnar straffansvar för omvändelseförsök om det inte skett i form av, eller som en del av, upprepade kränkningar och därmed inte varit en del av ett handlingsmönster med syfte att allvarligt skada en persons självkänsla. När det gäller omvändelseförsök är också enstaka försök att omvända en persons sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck så allvarliga att de åsamkar personer allvarlig skada för självkänslan.” RFSL exemplifierar också med några typer av omvändelseförsök som de menar även fortsättningsvis, efter en lagändring, skulle vara lagliga: ”Att vid enstaka tillfälle hålla en religiös förbön i en församling för att be om att en person ’befrias’ från sin sexuella läggning eller könsidentitet om det inte sker som ett led i en upprepad kränkning.” Eller: ”Att vid enstaka tillfälle utföra exorcism, för att driva ut de ’onda andar’ som en person som är homosexuell, bisexuell eller transperson anses vara besatt av, om det inte sker som ett led i en upprepad kränkning.” Detta borde inte heller vara tillåtet, menar RFSL, och vi instämmer.

Omvändelseförsök kan vara ett uttryck för hedersrelaterat våld och förtryck på samma sätt som till exempel oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp och borde därför behandlas gemensamt. Det är olyckligt att regeringen inte valt att ta saken vidare för att kunna gå fram med ett samlat, tydligt, lagförslag, där det är klart att alla omvändelseförsök av hbtqi-personer förbjuds. Vi vill dock också, liksom RFSL, påpeka att omvändelseförsök kan förekomma också i sammanhang som inte vanligtvis ses som hedersrelaterade. Det är viktigt att alla utsatta får tillgång till stöd och hjälp, oavsett om omvändelseförsöket skett inom en hederskontext eller i ett annat sammanhang.

Det är klarlagt att omvändelseförsök är skadliga såväl för den som utsatts som för hbtqi-personer som grupp och kan leda till bland annat stigmatisering, psykisk ohälsa och självmordsförsök – även om det inte är de redan kriminaliserade metoderna som används. Personer som har utsatts för omvändelseförsök i Sverige har bland annat berättat om total social utfrysning ur ett (ofta religiöst) sammanhang som varit personens hela värld, ständiga verbala påtryckningar om förändring och andra handlingar som syftar till att skapa skam och skuld och försök till omvändelse. Detta är oacceptabelt och det är dessutom sannolikt att omvändelseförsök kan ta sin början med denna typ av företeelser och sedan gå vidare till grövre handlingar. Ett förbud mot omvändelseförsök skulle vara en lagstiftning med en normerande effekt, och det är en lagstiftning som behöver komma på plats.

Avslutningsvis vill vi betona att kriminalisering inte är det enda som krävs för att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Också förebyggande insatser och stödinsatser krävs för att förhindra att barn och unga utsatts för brott och stödja dem som utsatts. Miljöpartiet vill till exempel inrätta resurscentrum i varje län för att öka tillgången till hjälp för utsatta och utveckla hur myndigheter samverkar kring familjer, bland annat för att kunna rikta insatser och tidigt nå och bygga allianser med föräldrar.

Ulrika Westerlund (MP)

Janine Alm Ericson (MP)

Leila Ali Elmi (MP)

Annika Hirvonen (MP)